Vabariigi Valitsuse määruse
„Kukka maastikukaitseala kaitse-eeskiri" eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

„Looduskaitseseaduse" § 10 lõike 1 alusel ja kooskõlas § 11 lõikega 1 on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ning kehtestada ala kaitsekord.

Kavandatava Kukka maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud kaitse all alates 29. aprillist 1998, mil Vabariigi Valitsus kinnitas määruse nr 89 „Kukka maastikukaitseala moodustamine, kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine". Vastavalt „Looduskaitse seaduse" § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti piiri ning kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Andres Miller (tel 469 4299; andres.miller@keskkonnaamet.ee), eelnõu normikohast vormistust kontrollis kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184). Eelnõu keeletoimetaja oli Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Enel Ormus (tel 626 2906) ja eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist Merike Laidvee (tel 626 2905).

2. Eelnõu sisu

Kaitseala eesmärk on kaitsta allikalist madalsood ja selle elustiku mitmekesisust, elupaigatüüpe, mida EÜ nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas, nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud liigi elupaiku (see on ühtlasi II kategooria kaitsealune liik), II ja III kategooria kaitsealuseid liike ja nende elupaiku ning Palade Silmaallikat (Kukemäe allikat).

Kaitstavad elupaigatüübid on allikad ja allikasood (7160 – sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi lisale I, kusjuures tärniga on tähistatud esmatähtsad elupaigad), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

II lisas nimetatud ja ühtlasi II kategooria kaitsealune liik on soo-hiilakas (*Liparis loeselii*).

Kaitstavad II kategooria liigid on ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta*), kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*) ja kärbesõis (*Ophrys insectifera*) ning III kategooria kaitsealused liigid on harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), soo- neiuvaip (*Epipactis palustris*) ja harilik ungrukold (*Huperzia selago*).

Kaitseala kuulub vastavalt kaitse-eesmärkidele, kaitsekorra eripärale ja

majandustegevuse piiramise astmele tervikuna ühte sihtkaitsevööndisse.

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Uute ehitiste püstitamine on kaitsealal keelatud, välja arvatud tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate rajatiste hooldustööd. Praegu kaitsealal suuremaid rajatisi ei ole, kuid kaitse-eeskirjaga antakse võimalus tulevikus loodusõppe raja vmt rajamiseks. Ka kaitseala piiritähised on kaitseala tarbeks vajalikud rajatised. Looduslike elupaigatüüpide säilimiseks ja kuivenduse mõju vähendamiseks on keelatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd. Samal põhjusel on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud kraavide sulgemine ja loodusliku veerežiimi taastamine.

Kaitsealal ei ole lubatud ilma kaitseala valitseja nõusolekuta muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoimingud, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba või ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks. Piirangud on vajalikud ala kaitsmiseks seatud eesmärkide täitmiseks ning kooskõlastuse nõue tuleneb „Looduskaitseseaduse" § 14 lõikest 1.

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti kogu kaitsealal. Telkimine ja lõkketegemine, kui väärtuslikke kooslusi potentsiaalselt ohustavad tegevused, on lubatud vaid hooldus- või teadustööde käigus kaitseala valitseja nõusolekul või maaomanikul omal maal. Arvestades ala niiskust ja eramaade suhteliselt väikest osakaalu, ei ole põhjust telkimise või lõkketegemise osas maaomaniku suhtes piiranguid rakendada. Õigus oma maal telkida ja lõket teha oli kaitseala maaomanikul ka varem, kuid pole teada, et mõni maaomanik seda kasutanud oleks. Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul, sest ilma valitseja ennetavate tingimuste määramiseta võib suurem massiüritus ohustada kaitstavate elupaigatüüpide või liikide soodsat seisundit.

Kuna kaitsealale ei jää teid, ei saa seal üldjuhul lubada sõiduki või maastikusõidukiga sõitmist, sest see võib kahjustada kaitstavaid kooslusi. Erandina on kaitsealal lubatud sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevusel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Sookoosluste säilitamiseks ja loodusliku veerežiimi taastamiseks on ilmselt vajalik kraavide sulgemine ning mändide ja lehtpuuvõsa raie. Koosluste, kus esineb või võib esineda kaitsealuseid liike, säilitamiseks või taastamiseks võib vajalikuks osutuda näiteks võsaraie, puurinde harvendamine, niitmine. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikud tööd, mis võivad, sõltuvalt liigist, olla väga erinevad.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust, kuna nimetatud kooslusi kaitsealal ei ole, pilliroo ja adru varumist, kuna kaitseala ei ole merega seotud, ning kalapüüki, kuna kaitsealal ei ole selleks sobivaid veekogusid.

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna kaitseala peamine kaitse-eesmärk on koosluste ja maastike kaitse. Kaitsealale ei jää ühtegi püsielanikuga elamut ega haritavaid põllumaid. Põhiosa kaitsealast moodustab jätkuvalt riigi omandis olev reformimata maa (122,3 ha). Eramaad on 44,5 ha. Kaitseala piiride korrigeerimise tulemusena suureneb kaitseala pindala 16,1 ha võrra, valdavalt jätkuvalt riigi omandis oleva maa ning Luhastu hoiuala koosseisu kuuluva maa arvel. Senise 150,7 ha asemel saab Kukka maastikukaitseala pindalaks 166,8 ha. Kukka kaitseala ja Luhastu hoiuala moodustavad kokku Kukka-Luhastu loodusala (EE0040128). Kaitseala piiride korrigeerimisega samaaegselt korrigeeritakse vastavalt ka hoiuala piire. Luhastu hoiuala pindalaks jääb senise 104,1 ha asemel 92,1 ha.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ja eksperdiarvamust kaitseala tsoneeringu ning kaitsekorra kohta. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate liikide väärtuste soodsa seisundi. Leebem kaitserežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

3. Maaomanike seisukohad

Kukka maastikukaitsealal asuvate (või asunud) kinnistute pindala, otstarve ja omand:

Maaüksus	Pindala (ha)	Kaitsealal (ha)	Otstarve, omand
1) 63901:001:5202 (Laasi)	5,16	5,16	kaitsealune maa, eraomand
2) 63901:001:2492 (Jaagu-Matsi)	7,10	7,10	maatulundusmaa, eraomand
3) 63901:001:0173 (Andruse)	5,49	2,91	maatulundusmaa 35%, kaitsealune maa 65%, eraomand
4) 63901:001:3380 (Metski)	2,0954	0	elamumaa 90%, kaitsealune maa 10%, eraomand
5) 63901:001:0671 (Mihkel Sülluste)	4,80	2,35	maatulundusmaa, eraomand
6) 63901:001:1392 (Sepa-Simuna)	3,30	3,30	maatulundusmaa, eraomand
7) 63901:001:0251 (Kanarbiku)	4,01	4,01	kaitsealune maa, eraomand
8) 63901:001:0250 (Katima)	1,52	1,52	kaitsealune maa, eraomand
9) 63901:001:3010 (Tuuliku)	2,08	0	maatulundusmaa, eraomand
10) 63901:001:3000 (Veski juurdelõige)	9,91	0,62	maatulundusmaa, eraomand
11) 63901:001:0410 (Neero)	7,02	7,02	kaitsealune maa, eraomand
12) 63901:001:2595 (Kopli Peedu)	7,71	7,00	maatulundusmaa, eraomand
13) 63901:001:0562 (Kokla)	4,4	3,64	maatulundusmaa, eraomand

Vastavalt „Looduskaitseseaduse” § 9 kohasele kaitse alla võtmise menetlusele saadeti 13 kaitsealal paikneva või paiknenud (piiri korrigeerimisel jäid kaks maaüksust, mis varem servapidi kaitsealal olid, kaitsealast välja) kinnisasja 14-le omanikule (ühel maaüksusel on 2 kaasomanikku) teated tähtkirjaga. Kirjad sisaldasid teadet, et kui

pretensioone ning ettepanekuid ei esitata, loetakse, et kinnisasja omanik on kaitse-eeskirja kooskõlastanud. Kaks maaomanikku – Katrin Hanikat, katastriüksuse 63901:001:0250 omanik, ning Andres Niglas, katastriüksuse 63901:001:0410 omanik – tähtkirja kätte ei saanud, sest hoiutähtaja möödumisel saatis Eesti Post kirjad Keskkonnaametile tagasi. Teatele vastas ainult katastriüksuse 63901:001:1392 omanik, kes ettepanekuid ei esitanud, kuid soovis rohkem teada oma maal asuvate loodusväärtuste, looduskaitseliste piirangute põhjendatuse ning hüvitiste kohta. Teise katastriüksuse, 63901:001:0173 omanikku teavitati täiendavalt 06.05.2010 kirjaga Natura 2000 erametsatoetusest ning küsiti nõusolekut toetusõigusliku metsamaa pindala vähenemise kohta 0,27 ha võrra seoses kaitseala piiri korrigeerimisega. Maaomanik teatas oma 19.05.2010 kirjaga, et on kaitseala piirimuudatusega ja toetusõigusliku metsamaa pindala vähenemisega nõus.

Pühalepa Vallavalitsust teavitati kavandatavast kaitse-eeskirja muudatusest mitmel korral – e-kirjaga 11.05.2009, 11.12.2009 ja 15.01.2010 ning tähtkirjaga 26.01.2010. Lisaks maaomanikele ja kohalikule omavalitsusele teavitati kavandatavast kaitse-eeskirja muudatusest riigimaa haldajat Riigimetsa Majandamise Keskust e-kirjaga 11.12.2009, 11.01.2010, 27.01.2010 ja paberkirjaga 28.01.2010 ning Keskkonnainspektsiooni Hiiumaa bürood e-kirjaga 11.12.2009 ja 27.01.2010.

Kukka maastikukaitseala kaitse-eeskirja muudatuste avalik väljapanek toimus 01.–22.02.2010. a. Teated Kukka maastikukaitseala kaitse-eeskirja muudatuste avaliku väljapaneku kohta ilmusid Ametlikes Teadaannetes 28.01.2010, üleriigilise levikuga ajalehes Postimees 27.01.2010 ning kohalikus ajalehes Hiiu Leht 29.01.2010.

Kukka maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu ja Luhastu hoiuala piirimuudatuse avalik tutvustamine ja arutelu toimus 02.03.2010 Pühalepa vallamajas Tempa külas. Lisaks vallaesindajale osales arutelul 4 maaomanikku ja nende esindajat. Ainsa ettepaneku kaitse-eeskirja eelnõusse tegi katastriüksuse 63901:001:1392 omanik, kes soovitas kraavide sulgemise vajalike tegevuste alt eemaldada. Seda ettepanekut pärast eksperdiga konsulteerimist ka arvestati ning kraavide sulgemine tõsteti kaitse-eeskirja eelnõus vajalike tegevuste alt kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevuste alla. Ettepaneku arvestamisest eelnõus teavitati selle esitajat kirjalikult.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Kaitseala kaitsekorra kavandamisel on lähtutud „Looduskaitseseaduses" esitatud nõuetest ning arvestatud vastavust Euroopa Ühenduse õigusele, eelkõige EÜ nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta. Kukka maastikukaitseala on Vabariigi Valitsuse 2004. a 05. augusti korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" lisa 1 punkti 2 alapunkti 142 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks. Koos Kukka maastikukaitseala välispiiride korrigeerimisega korrigeeritakse ka Luhastu hoiuala piire, sest mõlemad alad kokku moodustavad Kukka-Luhastu loodusala (EE0040128).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse jõustumisel korrigeeritakse ühtlasi Pühalepa valla eelarvesse laekuva ja riigi

eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Kui senise Kukka maastikukaitseala olemasolu tõttu vajab kohaliku valla eelarvesse laekumata maamaks kompenseerimist summas 6 994 kr, siis uuendatud kaitsekorra tõttu tõuseb see summa 7 783 kroonini. Tegelik määruse jõustumisest tulenev kohalikule vallale laekuva maamaksu vähenemine ja kompenseerimist vajav summa on vaid 182 kr aastas, sest 11,65 ha kaitsealaga liidetavast alast on seni kaitse all hoiualana, kus maamaks on juba vähendatud 50%-ni maamaksumäärast. Kaitsealaga liidetavast 16,1 hektarist on eramaad seitsmel kinnistul kokku 4,0 ha, millest on praegu hoiualal 0,2 ha, ning reformimata ehk jätkuvalt riigi omandis olevat maad 12,1 ha, millest senisel hoiualal on 11,45 ha.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub "Riigi Teataja seaduse" § 5 lõikes 5 sätestatud ajal.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Riigimetsa Majandamise Keskus kooskõlastas Kukka maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu 23.02.2010 oma kirjaga nr 3-1.12/117. Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumidele e-Õiguse kaudu.

Jaanus Tamkivi
Minister